

Darovitost u djece

Odgoj i obrazovanje u skladu s potencijalima za izvrsnost

dr. sc. Željko Rački, ECHA Specialist in Gifted Education,
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek
Voditelj Sekcije za školsku psihologiju Društva psihologa Osijek (DPO)

Kad je darovitost opisana kao krovni termin koji uključuje skup dovoljnih, no ne nužno i istodobno svih prisutnih definirajućih obilježja, onda je ona otvoreni kompleks i cjeloživotni proces. Promatra li se konstrukt darovitosti iz jedne životne perspektive (djetinjstvo) ili druge životne perspektive (zrela dob), način kako se darovitost pokazuje nije isti jer se s dobi mijenja i svako od obilježja koja služe za njezin opis. Sposobnost, kompetentnost, ekspertnost i eminentnost – kao razvojno primjerena obilježja, pokazatelji, ali i kriteriji darovitosti – pokazuju se zorno u svom razvojnom slijedu sukladno individualnom procesu razvoja svake osobe, od djetinjstva do starosti. Darovitost se, dakle, trajno ogleda u pozitivnom odstupanju u složenosti odgojno-obrazovnih zahtjeva s kojima se dijete, a kasnije i učenik, student, radnik, može izvrsno i produktivno nositi, ali i u iznimnim postignućima koja osoba pokazuje ili može pokazivati u usporedbi s vršnjacima ili drugima s istom količinom iskustva ili obrazovanja. To znači da dob ostvaruje trajan utjecaj i snažno mijenja načine kako se darovitost manifestira, premda je samu darovitost kao složeni konstrukt trajno moguće identificirati mjerenjem jednoga

Darovitost je krovni termin koji opisuje cjeloživotni konstrukt koji uključuje obilježja poput sposobnosti, kreativnosti, znanja, vještina, podržavajućih osobina ličnosti, stavova i interesa, kao i podržavajućih obiteljskih, odgojno-obrazovnih i društvenih okolnosti uloženi u ostvarenje izvrsnosti.

i/ili svih njezinih temeljnih, ali ne nužno i svih *istodobno* prisutnih obilježja, poput intelektualnih sposobnosti, kreativnosti, motivacije i postignuća. Istodobno prisutna sva obilježja čine prototip darovitosti i njezinu pretpostavljenu optimalnu manifestaciju. Darovitost je na taj način shvaćena i opisana kao složeni, višestruki, dobno različito opisivi, razvojno i društveno uvjetovan konstrukt.

Identifikacija darovitosti

Razvoj darovitosti nije slučajna, nerasumična ili sporadična proces, već je snažno vezan uz identifikaciju, omogućavanje i olakšavanje pružanja postupaka, pristupa i procesa kojima se dostupni resursi ulažu u oblikovanje izvrsnosti i kreativne produktivnosti u različitim područjima ljudske djelatnosti kroz cijeli životni vijek. Identifikacija polazi od empirijski utemeljenih nalaza o nizu od vrlo rane dobi utvrdivih bioloških

ih i na sve druge načine uvjetovanih stvarnih razlika između ljudi u sposobnostima, crtama, znanjima, vještinama, stavovima i interesima. Primjerice, sadržajna područja darovitosti koja su u tjelesnom i konceptualnom doseg razvijajućega djeteta i učenika (npr. šah, matematika, glazba i sl.) vjerojatnija su kao prostor za ranu manifestaciju i identifikaciju darovitosti kroz kriterije izvrsnosti i produktivnosti, nego ona izvan toga trenutnog dosega (npr. filozofija, etnologija, industrijski dizajn i sl.). Identifikaciju i kategorizaciju tumačimo kao dio obrazovnoga naslijeđa, ali i suvremenoga formativnoga i sumativnoga praćenja. To su načini kako operativno djelovati u svakodnevnoj odgojno-obrazovnoj praksi na dobronamjeren i najvišoj dobrobiti djece usmjeren način, ali u okviru niza praktičnih ograničenja. Priznavanje nedorečenosti, nepotpunosti i etičkih dvojbi oko identifikacije i poticanja darovi-

tosti ne treba tumačiti na fatalistički način već kao temeljno, otvoreno i ponizno razumijevanje niza ljudskih nedorečenosti i ograničenja uz predlaganje načina kako ih trajno nadilaziti.

Bez zajamčene slobode u mogućnosti trajnoga priznavanja, identifikacije i poticanja, vrednovanja i cijenjenja objektivne izvrsnosti i produktivnosti u različitim ljudskim djelatnostima i doprinosima, daljnji razvoj civilizacije nije moguć. Identifikacija i poticanje darovitosti ni na koji način ne umanjuju neotuđivu temeljnu jednaku vrijednost svih ljudi. Identifikacija u sustavu odgoja i obrazovanja jest vezana uz poticanje na realizaciju i razvoj u najvišoj mogućoj mjeri svih društveno vrijednih identificiranih potencijala u djece, naših budućih eksperata i eminentnih članova društva, u cijelom nizu područja vrijedne ljudske djelatnosti. Zbog znanstveno-disciplinskih i umjetničkih podjela po predmetima izučavanja i mjerenja, samo se suradnjom različitih profila odgojno-obrazovnih stručnjaka može u potpunosti zahvatiti ovako opisana darovitost. Neovisno o tome mjerimo li temeljna obilježja (sposobnost i motivacija), njihove odvojene i združene manifestacije, potrebne odgojno-obrazovne pristupe ili poželjne, izvrsne obrazovne ishode i produktivna postignuća, darovitost kao krovni termin je stvaran, trajno prisutan i trajno zahtijeva odgovor svih u odgoj i obrazovanje uključenih znanstvenih disciplina i struka.

Ključno je pitanje koje si moramo postaviti, svjesni da je ispred nas kao zajednice puno posla, jesu li nam izvrsnost i produktivnost bitna i poželjna obilježja koja želimo razvijati u svojih sugrađana, i to u različitim domenama ljudske djelatnosti, počevši od ranoga djetinjstva. Ako je odgovor pozitivan, dvojbe o tome što je darovitost i tko je darovit prestaju biti od središnjega interesa. Kad je identifikacija darovitosti

Razvoj darovitosti nije slučajan, nasumičan ili sporadičan proces, već je snažno vezan uz identifikaciju, omogućavanje i olakšavanje pružanja postupaka, pristupa i procesa kojima se dostupni resursi ulažu u oblikovanje izvrsnosti i kreativne produktivnosti u različitim područjima ljudske djelatnosti kroz cijeli životni vijek.

Dramska igra s kockama

zamišljena i po svojoj svrsi vođena kao kontinuirano bilježenje odgojno-obrazovnih potreba djeteta s ciljem pružanja osjetljivih, responsivnih i fleksibilnih odgojno-obrazovnih odgovora poput izazovnih i smislenih aktivnosti u skladu s djetetovim razvojem, tad čini objedinjenu i neodvojivu cjelinu – odgoja i obrazovanja za razvoj svih potencijala u djeteta do njihovoga najviše-ga mogućeg stupnja.

Unatoč razlikama u vrijednostima koje negujemo kao pojedinci, sa-

vjetujem da vrijednosti izvrsnosti, znanja i ljepote, produktivnosti i humanosti, kao jedni na druge upućeni članovi vrlo male zajednice, svi usvojimo kao ključne, što zbog dobiti razvijajućih darovitih pojedinaca, tako i zbog trenutne i buduće dobiti svih sugrađana na temelju darova koje daroviti nude svojoj podržavajućoj okolini. Podržavamo li, dakle, naše darovite? Pružamo li im pravo na odgoj i obrazovanje u skladu s potencijalima za izvrsnost?

pripremili smo za vas